

ANADOLU'DA TÜRK YAZI DİLİNİN GELİŞİMİ

Prof. Dr. Levlâ KARAHAN

Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Öğretim Üyesi

13. yüzyıl, siyasî tarihimiz için olduğu kadar dil tarihimiz için de son derece önemli bir yüzyıl...Önce Anadolu'da,daha sonra da Osmanlı'nın hükmettiği çok geniş bir coğrafyada kullanılan, Oğuz Türkçesine dayalı yeni bir yazı dilinin başlangıç tarihi... Bugün ilmî literatürde *Türkiye Türkçesi* diye isimlendirilen bu yazı dili, tarihte genellikle *Türkî, Türkî til, Türk dili, Türkçe, Lisan-ı Türkî, Türk lisanı* gibi millî kimlikle bağlantılı isimlerle anıldı. Bazen *Osmanlı lisanı, lisan-ı Osmanî, lehçe-i Osmanî* gibi devletin siyasî yapısına, ideolojisine uygun isimler taşıdı. İsim ne olursa olsun kastedilen, dün Osmanlı'nın ulaştığı topraklarda, bugün de Osmanlı yadigârı Anadolu'da, Balkanlarda, Kıbrıs'ta, Irak'ta kullanılan Türk yazı diliydi, Türkçeydi.

Oğuz Türkçesi, Anadolu'daki macerasına nasıl başladı? Nasıl yazı dili olabildi?

Anadolu'nun yeni sahipleri Oğuzlar, 11. ve 12. yüzyıllarda Türkçeyi sadece konuşma dilinde ve sözlü edebî geleneklerinde yaşatmaktaydılar. Bu döneme ait Anadolu'da Türkçe yazılmış hiçbir eserin olmayışı, bize Oğuzların yazı dillerinin bulunmadığını, hatta Kutadgu Bilig gibi dev bir eserin dilini, yani Türkistan yazı dilini bilmediklerini düşündürmektedir. Büyük Selçuklu Devletine hâkim olan dil anlayışı, Anadolu'da da değişmemiş ve iki yüz yıl, yazı dili ihtiyacına Arapça ve Farsça cevap vermiştir. Bu süre içinde Anadolu Selçuklularının resmî ve edebî dili, Farsça; bilim dili Arapçadır. Şartlar iki yüz yıl hep Türkçe lehine gelişti. Aydın merkezli bu dil anlayışının halka rağmen uzun ömürlü olamayacağı muhakkaktı.Nitekim olmadı da. Anadolu'da Türk nüfus yoğunluğu bu süre içinde yeni göç ve akınlarla durmadan artıyordu. Büyük bir kısmı şehir merkezleri çevresinde yaşayan bu nüfus, şehirle ekonomik ilişkilerini sürdürmekteydi. Bu ilişkiler sonucu Türkçe, konuşma dili olarak geniş bir çevrede yaygınlık kazandı.Türkçenin sözlü ilişkilerdeki bu gücü, onun yazı dili olmasını sağlayan önemli faktörlerden biri oldu (**Karal, 1978:18-20**). Şartların olgunlaşmasında tabîî ki başka faktörler de rol oynadı. Meselâ, bir kısmı Moğolların önünden kaçarak gelen Horasan erenleri Anadolu'da Türkçenin bayraktarlığını yapmıştır. Bu gönül erleri, mesajlarını halka ulaştırabilmek, görevlerini yerine getirebilmek için elbette Türkçe konuşmak ,Türkçe yazmak zorundaydılar ve böyle yaptılar. Diğer taraftan aydınlar da Arapça ve Farsçayı çok iyi bilmelerine ve bu dillerde yazmalarına rağmen, gönüllerine ve zihinlerine ulaşamadıkları çok geniş bir

halk kitlesinin farkındaydılar. Onlara ulaşmak, onları özellikle dinî bilgilerden haberdar etmek için Türkçe yazmanın gerekli olduğunu bilmekteydiler. Değişen siyasî şartlar da Türkçeyi yazı dili olmaya zorluyordu. 13. yüzyıl başlarında Anadolu'da Selçuklu saltanatı zayıflamış, çoğu Arapça, Farsça bilmeyen Oğuz-Türkmen beylerinin hükümranlığı başlamıştı. Arapça ve Farsçaya sırtlarını dönmeler de kendilerinin bu dilleri bilmemeleri, saraylarında hâkimiyeti Türkçenin lehine değiştirdi. Karamanoğlu Mehmet Bey'e atfedilen 1277 tarihli meşhur ferman, Oğuz-Türkmen beylerinin Türkçeye yönelişlerinin bir sembolü olmuştur. Aslında bu tarihten çok önce, yüzyılın ilk yarısında Oğuz Türkçesi ile Anadolu'da, hatta Selçuklu sarayında eser verilmeye başlanmıştı. Meselâ Selçuklu Sultanı II . İzzettin Keykavus'un emriyle İbn-i Alâ tarafından hazırlanan *Dânişmendnâme*'nin yazılış tarihi 1245'tir. *Çarhnâme* adlı eseriyle şöhret bulmuş olan Ahmet Fakih, eserlerini yüzyılın başlarında vermiştir.

13. yüzyıl Anadolu'sunda Oğuz Türkçesi artık bir yazı dilidir. Bu hadise, Türk dili tarihi için önemli bir hadisedir. Çünkü hem iki yüz yıllık yabancı dil hâkimiyeti, yerini millî dile, Türkçeye bırakmış, hem de Türk dünyasında Türkistan yazı dilinden başka ikinci bir yazı dili meydana gelmiştir. Osmanlı, işte bu yeni yazı dilini 14. yüzyıldan başlayarak Balkanlardan Irak'a, Suriye'ye, Kıbrıs'a, Kırım'a, hatta Kuzey Afrika'ya kadar taşımıştır.

Yazı dilimiz dünden bugüne, Osmanlı'dan Cumhuriyet'e bir taraftan tabii değişim sürecini yaşar ve yeni kavramlarla zenginleşip gelişirken, diğer taraftan doğu ve batı dilleriyle, doğulu ve batılı dil unsurlarıyla her alanda mücadele etmek zorunda kalmıştır. Türkçenin edebî dil olarak, eğitim ve bilim dili olarak 13. yüzyıldan günümüze kadar yaşadığı iki ciddi sorun bulunmaktadır. *Statü ve yabancı dil unsurları* sorunu...

Yeni yazı dili, başlangıçta birkaç yüzyıl Arapça ve Farsçaya karşı Anadolu'da bir *statü* mücadelesi verir. Çünkü aydın zihniyeti, henüz iki yüz yıllık Arapça ve Farsçanın hâkimiyetinden kendisini kurtaramamıştır. Yeni teşekkül etmiş bu yazı dilinin yeterliliği konusunda şüpheler vardır. Bu ruh hâli eserlere de yansımakta, bazı sanatkarlar eserlerinde Türkçenin yetersizliğinden yakılarak Türkçe yazdıkları için özür beyan etmektedirler.

Oğuz Türkçesine yazı dili olarak yabancı müelliflerin bakışları da pek olumlu değildir. Bir Kıpçak lügati olan *El-Kavâninü'l-Külliyе*'nin Arap müellifi eserinde, yeni yazı dili olmuş Oğuz Türkçesini Kıpçak Türkçesiyle karşılaştırarak şöyle demektedir: "*Türkmence Türkçe değildir. Bundan dolayı bazı yerlerde dikkatli olman, sakınman ve konuşmaman için seni uyarıyorum. Çünkü Türkmence, Türklerce müstehcen ve onu konuşan ise hakîr sayılmaktadır*" (Toparlı, 1999:7). Burada Türkçe ile, Kıpçak yazı dili kastedilmektedir.

Türkçe, yazı dili olma mücadelesinin başlangıcında Arapça ve Farsça karşısında yaşadığı bu *statü* sorununu, edebî faaliyetlerde bugüne kadar bir daha hiç yaşamadı.

Türkçe eserler yanında zaman zaman meselâ *Fuzulî* gibi Arapça, Farsça ; *Nef'î* gibi Farsça divan yazar şairler olduysa da, bunlar ne Oğuz Türkçesinin, Osmanlı ve Cumhuriyet Türkiyesinin edebî dili olduğu gerçeğini değiştirdi, ne de bu şairlerin şaheserlerine gölge düşürdü. Ancak *statü* sorunu, eğitim dilinde Türkçeyi hep rahatsız etti. Bu sorun, başlangıçta Arapça ve Farsçaya karşı yaşandı. Enderun'da devşirmelerin ana dilleri Türkçe olmadığı için Türkçe eğitim veriliyordu. Ülkenin yaygın eğitim kurumları olan medreselerde ise eğitim dili Arapça idi. Medresede Arapça ve Farsçayı öğrenen aydın, edebî ve kitabî Türkçeyi ise edebiyat ve bürokrasi çevresinde öğreniyordu.

Türkçenin eğitim dili olarak bu statüsü 18. yüzyıldan itibaren değişmeye başladı. Memleketin teknik personel ihtiyacını karşılamak üzere kurulan meselâ Mühendishane-i Bahrî-i Hümayun (1773), Mühendishane-i Berrî-i Hümayun (1793) gibi okullarda eğitim dili Türkçeydi. 19. yüzyıl başlarında kurulan Askerî Tıp Okullarında ise eğitim dili önceleri Fransızca idi. II. Mahmut, Fransızca okutmaktan gayenin Fransızca'yı değil, tıp ilmini öğrenmek ve bunu yavaş yavaş kendi dilimize alıp memleketin her tarafına Türk diliyle yaymak olduğunu beyan ediyordu. Nitekim bu okulda 1870 yılında Türkçe öğretime geçildi (**Karal, 1978:48**).

Atatürk döneminde üniversitelerimizde görevlendirilen yabancı bilim adamlarıyla yapılan anlaşmaya "3-5 yıllık bir süre içinde Türkçe okuyabilecek kadar Türk dilini öğrenmeleri"ni şart koşan bir madde konulmuştu. Bu tavır ,1930'lu yılların Türkiyesindeki "millî dil" anlayışını göstermesi bakımından önem arz eder (**Widmann, 1981:59**).

19. ve 20. yüzyıl, eğitim ve bilim dilinin Türkçe olup olamayacağı tartışmalarıyla geçmiştir. Bir zamanlar Türkçeyi Arapça ve Farsça karşısında yetersiz gören anlayış, bu defa önce Fransızca, sonra da İngilizce karşısında yetersiz görmeye başladı. Yahya Kemal, *Edebiyata Dair* adlı eserinde 1927'de Darülfünun müderrisi Şekip Beyin "Tam medenî olmak istiyorsak bir ilim lisanı olmayan ve olması çok vakte muhtaç olan Türkçeyi bırakalım. Hemen en medenî bir lisanı kabul edelim. En kısa yoldan, bir hamlede birkaç asır terakkî edebiliriz." dediğini anlatıyor (**Y. Kemal, 1971:310**). Bu sözlerdeki fikirlere benzer fikirler zaman zaman aydınlarımızca telâffuz edildi. Buna rağmen 20. yüzyılın ortalarına kadar Türkçe, eğitim ve bilim dili olarak yabancı dillere karşı direndi. Ancak yüzyılın ikinci yarısında Maarif Koleji'nin İngilizce eğitime başlaması, daha sonra yabancı dille eğitim veren Anadolu Liseleri, kolej ve üniversitelerin yaygınlaşması, Türk dilini yeniden *statü* sorunu ile karşı karşıya getirdi. Bu okul diplomalarının hem iş hayatında, hem de akademik hayatta birinci referans kabul edilmesi, yabancı dille eğitime olan rağbeti gün geçtikçe arttırdı. Ve bu okullar, kısa zamanda Türkçe eğitim veren okullar karşısında bir statü kazanarak ülkenin eğitim ve bilim hayatına hâkim oldu. Geldiğimiz şu noktada Türkçe, bir eğitim ve bilim dili olma yolunda dün Arapçaya karşı yaptığı mücadeleyi, bugün İngilizceye karşı yapmaktadır. Bu, elbette yalnız bir dil değil, aynı zamanda bir kimlik, bir kültür mücadelesidir.

13. yüzyıldan günümüze Türk dilinin yaşadığı bir başka sorun, "yabancı dil unsurları" sorunu olmuştur. Bilindiği üzere kültürler arası etkileşimin derecesi tarafların özellikleri ve konumlarına göre değişebilmektedir. Derecesi ne olursa olsun ortada bir alışverişin bulunduğu açıktır. Bu alışverişlerin en kolay, en çabuk dile yansıdığını hepimiz biliyoruz. Türkçe, doğu ve batı kültürleriyle münasebetlerimiz sırasında sadece alıcı olarak değil, aynı zamanda verici olarak da bu etkileşimin içinde yer aldı. "Alış"ın ölçüleri başlangıçta tabii sınırlarını aşmıyordu. Ancak ne zaman ki yabancı dil unsurları, millî dil unsurlarına tercih edilir oldu, o zaman bunlar birer sorun hâline geldi.

Türkçe, Anadolu'da birbirinden farklı sebeplerle birden çok yabancı dille tanıştı, bu dilleri etkiledi ve bu dillerden etkilendi. Rumcada, Ermenicede, Balkan dillerinde çok sayıda Türkçe kelime bulunması, Türkçeye de bu dillerden kelime girmesi, imparatorluk sınırları içindeki ortak yaşayışın tabii bir sonucu idi. İmparatorluğun ticarî münasebetleri, Batı dillerinden meselâ İtalyancadan Türkçeye kelime girmesine sebep oldu. Bu kelimeler yazı diline de yerleşmekle beraber, edebiyat dilini etkilemedi. Arapça ve Farsça ile olan yakınlık, azınlık dilleriyle olduğu gibi ortak bir yaşayıştan değil, bir kısmı medrese ile yayılan ortak İslâmî kültürden kaynaklanıyordu. Arapça ve Farsça, yazı dilimizi değişen oranlarda her alanda etkiledi. Fransızca kelimelerin kaynağında ise başlangıçta siyasî, sonraları edebî münasebetlerin bulunduğunu biliyoruz. İngilizce kelimelerle tanışmamız ise eğitim, bilim ve teknoloji münasebetleri yoluyla oldu ve bu kelimeler konuşma diline kadar nüfuz etti.

Anadolu'da yeni yazı dilinin kuruluş döneminde yabancı dil unsurları henüz sorun olmamıştı. Çünkü ilk eserler, zaten sözlü gelenekte yaşayan ve gerek konusu, gerekse sade dilleri ile halkın rağbet ettiği Hz. Ali, Hz. Hamza, *Battalname* gibi dinî hikâyelerle, halkın anlayabileceği dille yazılan diğer dinî eserlerdi. Yazı dilinin Anadolu'daki ilk temsilcileri olan *Sultan Veled*, *Ahmet Fakih*, *Hoca Dehhani*, *Yunus Emre*, *Âşık Paşa* ve *Gülşehri*'nin eserlerinde Arapça ve Farsça unsurlar, anlaşmazlığa sebep olabilecek boyutlarda değildi. Zaten yazı dili olmadan önce Türkçede Arapça ve Farsça unsurlar vardı ve bunların pek çoğu geniş halk kitlelerine mal olmuş, dile yerleşmişti. En az 200-300 yıl Türkçe bu yabancı unsurlardan rahatsız olmadı. Halka ulaşma, halka öğretme endişesi ile teşekkül eden yazı dili, yine aynı endişe ile uzun zaman sadeliğini korudu. Devlet adamları da bu yolda öncülük ettiler. Meselâ II. Murat, Türkçeye tercüme edilen eserlerin dilini sade bulmadığı için yeniden tercümelerini istedi. *Dânişmendnâme*'yi bu sebepten yeniden tercüme ettirdiğini, *Kâbusnâme* tercümesini beğenmeyip "Bir kişi Türkîye tercüme etmiş, velî rüşen degül, açık söylememiş. Eyle olsa hikâyetinden halâvet bulmazuz...Velikin bir kimse olsa ki kitabı açık tercüme itse, tâ ki mefhûmandan gönüller haz alsa" diyerek eseri ikinci defa *Mercimet Ahmet*'e ısmarladığını biliyoruz (Levend, 1972:76).

İstanbul'un fethi, kültür hayatını dolayısıyla Türk dilini de etkiledi. 15. yüzyılın ikinci yarısında Osmanlı'nın birinci derecede kültür merkezi artık İstanbul'du.

Medreseler kurulmuş, buralardan yetişip Arap, Fars dilini ve kültürünü çok iyi öğrenen aydınlarla, İstanbul dışından, İran'dan, Türkistan'dan gelen sanatçılarla kültür hayatı İstanbul'da ve diğer kültür merkezlerinde canlanmıştı. Edebî faaliyetler saraylarda, konak ve evlerde, tekkelerde, kahvelerde sürdürülmekteydi. Türkçenin bu dönemden itibaren Arapça ve Farsça unsurlar bakımından manzarası hayli renklidir. Dilin sadeliği veya ağırlığı, tarzdan tarza, sanatçıdan sanatçıya, eserden esere, hatta konudan konuya değişmektedir. Meselâ binlerce yıllık bir geleneğin temsilcileri olan âşıkların Türkçesi, edebî zevk sahibi herkesin anlayabileceği kadar Arapça ve Farsça unsurlar taşır. Bunlardan şehir kültürüne yakın olanların dilinde klâsik şiirin ve tasavvufun etkisiyle yabancı unsurlar biraz çoğalsa da, bu durum anlaşmayı engellemez. Tekke şiirinde ise işlenen konular gereği yabancı unsurlar biraz artmakla beraber bu tarz şiir ,dili geniş kitlelerce anlaşıldığı için rağbet bulmuştur. Özellikle saray ve çevresinde gelişen edebî tarzın dili, genellikle diğerlerine göre daha fazla Arapça ve Farsça unsurlarla yüklüdür. Meselâ *Veysi* ve *Nergisi*'nin ağır diline karşılık, *Nâima* ve *Raşit* gibi tarihçilerin dili daha sadedir. 16. yüzyıl sanatçılarından *Lâmî Çelebi*'nin hüner göstermek için yazdığı *Münâzara-i Bahâr u Şitâ*'nın dili ağır, *Molla Câmi*'den halk için Türkçeye çevirdiği *Nefâhatü'l-Üns*'ünün dili sadedir (**Levend, 1972:19,21,22**). Divan şiiri temsilcilerinden bazılarının, meselâ *Meâlî* ve *Zaîfî*'nin (16. yüzyıl), *Nedim*'in (18. yüzyıl) hece vezni ile yazdıkları şiirlerin dili sadedir (**İsen, 1991:20,21**). Tarih ve tıp kitaplarındaki yabancı unsurlar, dinî eserlere göre daha azdır. *Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi*'nin dili sadedir. Arapça ve Farsça unsurların bütün edebî faaliyetlerde aynı oranda olmaması ve bunların birçoğunun halk kültürüne nüfuz edememesi, Tanzimat'tan itibaren yoğunlaşacak olan sadeleştirme çabalarının başarıya ulaşmasında önemli faktörler olmuştur.

Aydınların zaman zaman Türkçedeki Arapça ve Farsça unsurların hâkimiyetine tepki gösterdiklerini biliyoruz (15. yüzyılda *Aydınlı Visalî*, 16. yüzyılda *Tatavlah Mahremî*, *Edirneli Nazmî* ve başka aydınlar). Ancak sosyal ve siyasî şartlar henüz olgunlaşmadığı için tepkiler ses getirmede ve Türkçe 19. yüzyıla bu sorunla girdi.

Tanzimat'ın sosyal hayata getirdiği değişikliklerin dili etkilememesi mümkün değildi. Yeni kurumların tesisi, bürokrasi-halk ilişkilerindeki yakınlık, Tanzimat'ın getirdiği fikirleri halka ulaştırma, onları bilgilendirme ihtiyacı ve matbaanın yayın hayatında sağladığı kolaylık, yazı dilini de değişime zorluyordu. Artık dilin sadeleştirilmesi, aydınlar için bir an önce çözülmesi gerekli sosyal bir mesele hâline gelmişti. İşe gazeteden başlandı. Çünkü yeni yüzyılın Osmanlı'ya getirdiği bu önemli vasıta ile en kolay, en çabuk halka ulaşılabilir, halk aydınlatılabilirdi. Hükümdar, *Takvim-i Vekâyî*'nin dilinin daha anlaşılabilir olması için uyarıda bulunuyor; Şinasî, *Tercümân-ı Ahvâl*'in mukaddimesinde "Umum halkın kolaylıkla anlayabileceği" bir dilden bahsediyordu (**Levend, 1972:83**). Gerçekten de sadeleştirme fikri en çok gazetede uygulama alanı buldu. Bu bakımdan gazetenin Türk dilinin sadeleşme tarihinde önemli bir yeri olduğunu belirtmek gerekir.

Türkçenin sadeleştirilmesi fikri, Tanzimat döneminde pek çok aydın tarafından hararetle desteklenmesine rağmen, bunun eserlere yansımaları aynı hararetle olmadı. Namık Kemal'in Türkçenin sadeleştirilmesi konusunda çeşitli makalelerinde dile getirdiği fikirlerle Ziya Gökalp'in *Türkçülüğün Esasları* adlı eserinde yer alan görüşler arasındaki benzerlik, dikkat çekicidir. Ancak Namık Kemal, bir mektubunda bu düşüncelerini uygulamaya yansıtamadığını, "tezyin-i elfaz"dan, yani sözleri süsleme alışkanlığından bir türlü vazgeçemediğini itiraf eder (**Karahan, 1989 :29**).

Tanzimat'ın bürokrasi dilini sadeleştirmekte de ne kadar zorlandığı anlaşılıyor. Meselâ Âli Paşa, Hariciye Nezaretindeki kâtipleri yalın ve açık yazmaya alıştıramayınca çareyi yazıları önce Fransızca olarak kaleme alıp, sonra onları Türkçeye çevirtmekte bulmuştur. (**Levend, 1972:142**). 19. yüzyılın ikinci yarısına hâkim olan sadeleştirme fikrine rağmen Edebiyat-ı Cedîdecilerin –son eserleri hariç– bu çabalara hiç katkıları olmadı. Eski Arapça köklerden yeni kelimeler, yeni tamlamalar yaptılar, sözlüklerden eski kelimeler çıkarıp kullandılar. Bu arada Fransızcadan birçok kelime, Tanzimat ve sonrasında Batı ile yoğunlaşan ilişkiler sonucu dilimize yerleşti.

20. yüzyılın ilk on yılı, dilimizdeki yabancı unsurlar konusunda üç farklı görüş temsilcisinin gazete ve dergilerdeki tartışmalarına sahne oldu. Mevcudu muhafaza etmeyi savunanlar, sadeleştirmenin gereğine inananlar ve dildeki bütün yabancı unsurları tasfiye etmek isteyenler...Her alanda Türkçenin sadeleştirilmesinin büyük bir ihtiyaç hâline geldiği gerçeği, zamanla diğer görüş sahiplerinin birçoğunu sadeleştirme taraftarlarının safına geçirdi. Dönemin edebiyat anlayışına uygun olarak birçok aydın, millî bir edebiyat için millî bir dil gerektiğine işaret ediyordu. 1911'de *Genç Kalemler* dergisinde Ömer Seyfettin, Ali Canip ve Ziya Gökalp tarafından başlatılan "*Yeni Lisan Hareketi*"nin amacı böyle bir *millî dil* yaratmaktı. Hareket, "*yazı dilini konuşma diline yaklaştırmak*" esasına dayanıyordu. Bunun için Türkçede karşılıkları olan Arapça, Farsça kelimelerin ve terkiplerin atılması, dilin Arapça , Farsça gramer kurallarından temizlenmesi gerektiği savunuluyordu. Bu görüşler çok kısa zamanda edebiyat çevrelerinde tesirini göstermeye başladı. Çünkü şartlar olgunlaşmıştı, çünkü teklif edilen dil, yeni bir dil, yapma bir dil değildi. Herkesin bildiği ama yüklerinden arınmış bir dildi ; yaşayan bir dildi.

Yakup Kadri, sadeleşmiş bu dille eserler verdi. Refik Halit, Reşat Nuri, Halide Edip, Faruk Nafiz bu dili kullanarak Türk edebiyatının seçkin isimleri arasında yer aldı. Cumhuriyet'e girdiğimizde bu dili kullanıyorduk.

Dilin sorunları, Cumhuriyet döneminde de aydınların zihinlerini meşgul etmeye devam etti. 1932'de başlayan "*Kurultay*"lar süreci ile Türkçe sık sık gündeme geldi. Atatürk, dilin "*yabancı diller boyunduruğundan kurtarılması, geliştirilmesi, zenginleştirilmesi*" gereğine inanıyordu. Yüzyılın başlarında aydınlar arasında tartışılmış, ancak pek rağbet bulmamış bir metot, tasfiyecilik metodu 1932'den itibaren

uygulamaya konuldu. Üç yıllık bir çalışma, bu metodun sadeleştirme çalışmalarında doğru bir metot olmadığını gösterdi. Çünkü dilimizden sadece gerçekten Türkçeleştirilmesi gereken kelimeler değil, artık yabancılığı hissedilemeyecek kadar bizim olmuş kelimeler de uzaklaştırılmaya çalışılıyordu. Türk milletinin ahlâkının, geleneklerinin, hatıralarının, menfaatlerinin kısaca kendi milliyetini yapan her şeyinin dili sayesinde muhafaza olunduğunun bilincinde olan; Türk dilini, Türk milletinin kalbi, zihni kabul eden bir anlayışın böyle bir metotta ısrar etmesi mümkün değildi. Atatürk, her dil için zararlı olan yabancı dil unsurlarıyla mücadele ölçüsünün ne olabileceğini bu uygulama sonunda görmüştü. Devrin aydınlarının; Falih Rıfkı, Abdülkadir İnan, Yakup Kadri'nin bugüne yansıyan hatıralarından Atatürk'ün bu konudaki fikirlerinin üç yıl sonra değiştiği anlaşılıyor. Ayrıca Ulus'taki yazılarından da Atatürk'ün değişen fikirlerini anlamak mümkündür (**Ercilasun, 1994: 85-90**). Daha da önemlisi Atatürk'ün 1936 öncesi ve sonrası söylediği nutuklar arasındaki dil farkı, onun tasfiyecilikten vazgeçtiğinin en sağlam delilidir. Bilim, teknik, sanat gibi özel alanların kavramlarını karşılayan terimlerde ise yabancılık sorunu geçmişte olduğu gibi Atatürk döneminde de mevcuttu. Atatürk, terimlerin Türkçeleştirilmesi konusunda büyük çaba gösterdi. Birçok Türkçe matematik terimi teklif ederek, hatta bu terimlerle bir geometri kitabı yazarak bu yolda öncü oldu (**Korkmaz, 1992: 414-418**).

Atatürk'ün sonuçlarından memnun kalmayarak vazgeçtiği tasfiyecilik, onun ölümünden sonra sürdürüldü ve yabancılığı hissedilmeyen, kültürümüze mal olmuş kelimelerin birçoğu dilden uzaklaştırıldı. Yeni kelimeler, hızlı iletişim teknolojisiyle çok kısa zamanda yaygınlaştı ve toplumun genel kabulleri arasına girdi. Son zamanlarda ise dilimiz, bilim ve teknoloji yoluyla giren ve konuşma diline kadar nüfuz eden bir “*batılı kelimeler*” istilasıyla karşı karşıya. Geldiğimiz bu noktada, 20. yüzyılın ikinci yarısının nesli, birinci yarısının dilini anlamakta artık güçlük çekiyor. Türkçe, dün Arapça ve Farsçaya karşı bir statü sorunu yaşamıştı. Bugün İngilizceye karşı yaşıyor. Dün Arapça ve Farsça kelimelerin yoğunluğundan bunalmıştı. Bugün İngilizce kelimelerin. 13. yüzyıldan günümüze pek çok şey değişti ama dile sahip çıkma konusunda değişen fazla bir şey yok.

KAYNAKLAR:

ERCİLASUN Ahmet Bican., *Atatürk'ün Kaleminden Çıkan Yazılar*, **Türk Dili**, sayı: 512, Ağustos 1994.

İSEN Mustafa., *Âşık Edebiyatının Kaynağı Olarak Divanlar*, **Millî Folklor**, sayı:12, 1991.

KARAHAN Leylâ., *Namık Kemal'in Türkçenin Sadeleştirilmesi Hakkındaki Düşünceleri*, **Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 1989, C.V, sayı: 1.

KARAL Enver Ziya., (1992), “*Osmanlı Tarihinde Türk Dili Sorunu*”, **Bilim, Kültür ve Öğretim Dili Olarak Türkçe**, Ankara.

KORKMAZ Zeynep., *Atatürk ve Türk Dili –Belgeler-*, Ankara 1992.

LEVEND Agâh Sırrı., (1972), **Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Evreleri**, Ankara.

TOPARLI Recep, ÇÖGENLİ Sadi, YANIK Nevzat H., (1999), “**El-Kavanînu'l-Küllîye li-Zabti'l-Lügati't-Türkiyye**”, Ankara.

WİDMANN Horst., (1981), **Atatürk Üniversite Reformu**, Çev.: Prof. Dr. Aykut Kazancıgil, Dr. Serpil Bozkurt, İstanbul.

YAHYA KEMAL., (1971), **Edebiyata Dair**, İstanbul.